

Мациборська Г.К.

магістр

Пугачевська О.В.

к.е.н., доц. кафедри ІСМ

Одеський національний політехнічний університет

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто регіональні аспекти євроінтеграційного курсу України в контексті глобалізації світової економіки. Виявлені тенденції та надані рекомендації для переосмислення ситуації у відносинах України і ЄС, що дає можливість формулювання нової моделі євроінтеграційної стратегії України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобалізація, стратегія України, експорт, імпорт, послуга.

Постановка проблеми. Аналіз співробітництва промислових регіонів України з ЄС є надзвичайно важливим з огляду на те, що саме в цих регіонах сконцентровано основний економічний потенціал країни. Від економічної орієнтації цих регіонів на ринки Євросоюзу вирішальною мірою залежатиме не тільки економічна, а й політична інтеграція України до європейської спільноти. Другим істотним моментом у цьому контексті є те, що саме ці регіони в геополітичному та соціокультурному сенсі здебільшого спрямовані не на Європу, а на Росію та євразійський простір. Отже, геополітична переорієнтація зазначених регіонів стає одним із найскладніших завдань реалізації євроінтеграційного курсу України, збільшення її конкурентоспроможності в умовах глобалізації світової економіки.

Виклад основного матеріалу. Головними показниками економічної співпраці східних та південних областей України залишаються обсяги і структура торгівлі та послуг, інвестиції і промислова кооперація з країнами ЄС. Що спільного та відмінного в цих показниках економічної співпраці східних і південних регіонів України з ЄС?

Здійснений аналіз допоміг виявити цікаві тенденції, характерні для такого регіонального співробітництва.

На прикладі східних областей можна переконатися, що цей регіон України є експортно-орієнтованим у своєму економічному розвитку. Зокрема, обсяги експорту переважають обсяги імпорту в 2-3 рази. Основними ринками для підприємств Сходу України залишаються ринки Російської Федерації та СНД. Експорт продукції підприємств

Донецької області до країн СНД в 1,2 раза перевищує експорт товарів до ЄС. Частка Євросоюзу в експортних операціях Запорізької області становить 21,8%, Донецької області - 26%, тим часом як експорт Донеччини до країн СНД - 31%. Найбільші обсяги експортних поставок підприємств Донецької області серед країн СНД спрямовані до Росії, а серед країн ЄС - до Італії, Болгарії та Польщі. Найбільші обсяги експорту запорізьких товарів до ЄС також припадають на Польщу та Італію. Але на відміну від Донеччини, найбільшим європейським партнером для Запорізької області є Німеччина (27,6% експорту з області).

Важливим показником для порівняльного аналізу економічних відносин регіонів України з Європейським Союзом є структура експорту. Основна експортна продукція Донеччини як на ринки СНД, так і ЄС - продукція металургійних підприємств, зокрема: чорні метали - 63,9%; вироби з чорних металів - 9,8%; мідь і вироби з неї - 2,1%. Частка металургійної продукції в загальному експорті товарів області сягає близько 76%, тоді як продукція машинобудування не перевищує 10%. Запорізька область у цьому порівнянні вирізняється дещо більшою часткою машинобудування в структурі експорту. Серед імпортерів головними для Донецької області є Російська Федерація та країни СНД (їх частка - 52,8%), тоді як європейських - майже 40% у загальному обсязі імпорتنних операцій. Найбільші обсяги товарів з країн ЄС надійшли з Німеччини (19,7%), Італії та Польщі (46%).

Отже, можна дійти висновку, що попри позитивну динаміку обсягів експортно-імпорتنних операцій східного регіону України, темпи їх зростання уповільнюються. Слід зазначити, що товарообіг східних областей з ЄС вирізняється значно кращою динамікою порівняно з країнами СНД. У структурі імпорту для цих областей з країн СНД переважали енергоресурси та сировинні матеріали. Більшу частку в імпорті з країн ЄС становила продукція машинобудування та фармацевтичної промисловості.

Щодо експорту та імпорту послуг, то тут також спостерігалася позитивна динаміка. Експорт послуг Донецької області зріс на 19,6%, а імпорт - у 1,6 раза. У цій сфері торговельних відносин провідне місце теж посідають країни СНД, яким підприємства Донеччини надали 41,5% загального обсягу послуг. Основним партнером залишається Російська Федерація - на неї припадає 38,7% від загального обсягу експорту послуг. В основному це транспортні послуги, які надаються Російській Федерації та іншим країнам СНД. Вони сягають близько 60% від загального експорту (майже три четверті з них - послуги морського транспорту). Країни ЄС отримують незначну частку послуг з Донецької області. Здебільшого це Кіпр (4,4%) та Німеччина (3,5%). У структурі цих послуг переважають ділові та технічні.

В імпорті послуг до східних регіонів провідне місце також посідає Російська Федерація: вона забезпечує 33,5% потреб Донецької області в імпорті послуг. Це,

насамперед, ділові, фінансові і транспортні послуги. На останні припадає 20% від загального імпорту послуг Донецчини. Стосовно ЄС провідне місце в цій галузі належить Великій Британії (10,7%), Кіпру (8%) та Франції (6,7%). В основному Донецька область користується фінансовими, діловими і технічними послугами із цих країн, а також послугами у сфері культури, туризму та відпочинку.

В інвестиційній складовій зовнішньоторговельних зв'язків східних областей України провідні позиції утримують Європейський Союз та офшорні зони. Найбільші обсяги інвестицій в економіку Донецької області внесли нерезиденти з Британських Віргінських Островів (21,8% від загального обсягу), Великої Британії (16,2%), Кіпру (13,3%), Австрії (9,3%), Німеччини (8%). Обсяги інвестицій з країн Євросоюзу становлять 63,8% загального обсягу прямих інвестицій, які надійшли в Запорізьку область.

Якщо проаналізувати вкладення капіталів зі східних областей, переважно з Донецької, то вони здебільшого спрямовані в офшорні зони, країни СНД та сусідні з Україною держави ЄС. Так, найбільші капіталовкладення з Донецької області надійшли до Російської Федерації (58,6% загального обсягу інвестицій) та Узбекистану (13,9%). Серед країн ЄС інвестиції з Донецької області отримали передусім Польща (11,4%) та Литва (9%).

Стосовно промислової кооперації, то в Євросоюзі стратегічними партнерами для донецьких підприємств є великі промислові фірми з Німеччини, Австрії та Італії. Південний регіон України. Які відмінні та схожі риси характеризують співпрацю південних областей України з ЄС порівняно з таким співробітництвом щодо східних областей? Які тенденції співпраці з країнами ЄС простежуються в цьому регіоні?

Спробуємо з'ясувати це на відповідних показниках співпраці з країнами ЄС Миколаївської та Одеської областей. Південний регіон також зберігає позитивну динаміку зростання обсягів торгівлі. Так, в Одеській області обсяги експорту товарів порівняно з 2007 роком збільшилися на 41,5%, імпорту - на 34,1%, у Миколаївській області експортні поставки зросли на 17%. Важливою тенденцією, властивою для зовнішньоекономічних зв'язків Миколаївщини, є суттєве поживлення торгівлі з країнами ЄС. Так, за 7 місяців 2008 року проти відповідного періоду 2006-ого експорт збільшився на 32,6%, імпорт - на 26,7%, тоді як з країнами СНД - на 6,4% і в 1,3 раза, відповідно. На відміну від Миколаївської області, в якій обсяги експорту в 2,4 раза перевищують обсяги імпорту, Одеська область має негативне торговельне сальдо.

Головним партнером для миколаївських підприємств є Російська Федерація та країни СНД, на які припадає 47% зовнішньоторговельного обігу області, тоді як на країни ЄС майже вдвічі менше (тільки 22%). Країни Азії займають третю позицію (20%) серед її торговельних партнерів. Для Одеської області країни СНД теж є найбільшим ринком для

експорту товарів її підприємств. На них припадає 35,8% загального обсягу експорту Одещини, тоді, як на країни ЄС тільки 20,5%, а країни Азії - 6%.

Основу експорту Миколаївської області становить глинозем, плавучі морські та річкові засоби, сільськогосподарська продукція, текстильний одяг. Причому протягом 2008 року значно скоротилися обсяги експорту механічного обладнання - на 27,7%.

Основним видом експорту для Одеської області є нафтопродукти, жири тваринного походження та олії, продукти хімічної промисловості, текстильний одяг.

Головні партнери в експорті для Миколаївської області серед країн ЄС – Нідерланди Німеччина. Італія. Для Одеської області відповідно - Німеччина, Естонія та Латвія. Основними товарами в структурі імпорту Миколаївської області є: руди - 25,8%, механічне обладнання та енергетичні матеріали - 11%. Головними імпортерами товарів до Миколаївської області виявились Китай, Російська Федерація і Туреччина. Країни СНД становлять 13,5%, а країни ЄС - 26,7% загального обсягу імпорту Одеської області.

Отже, як бачимо, суттєвою ознакою економічних зв'язків цих двох південних областей України є значніші обсяги європейської імпортової продукції порівняно з імпортом із країн СНД.

В експорті послуг південного регіону країни лівова частка належить морським транспортним послугам. У Миколаївській області - це понад 10% її зовнішньоторговельного обігу. Транспортні послуги становлять 94,3% від загального обсягу послуг, наданих Одеською областю країнам ЄС, та 47,3% - від загального імпорту із цих країн. Частка Євросоюзу в загальному обсязі наданих Одеській області послуг дорівнює 45,6%, одержаних, відповідно, - 57,3%. Основними партнерами в експорті послуг підприємствами Одеської області є: Кіпр, Велика Британія, Греція, Данія, Австрія, в імпорті - Німеччина, Болгарія, Кіпр, Нідерланди. Частка країн СНД порівняно з ЄС в експорті послуг Одеською областю становить 28%, а в імпорті - 21,7%, відповідно. Таким чином, у сфері надання та отримання послуг ЄС також займає провідні позиції в південному регіоні України порівняно з країнами СНД.

Ще одним важливим напрямом зовнішньоекономічних зв'язків, де лідерство належить країнам ЄС у цих двох південних областях, є інвестиції. Серед країн Євросоюзу провідні позиції щодо інвестицій в економіку Миколаївської області займають Велика Британія (16,2%), Кіпр (13,3%), Австрія (9,3%), Німеччина (8%). Обсяг прямих інвестицій в економіку Одеської області з країн ЄС становить майже 60% загального обсягу інвестицій. Головними країнами-інвесторами Одещини є Нідерланди (33,8% загального обсягу інвестицій з ЄС), Велика Британія - 30%, Кіпр - 22%, Німеччина - 3,7%, Греція - 1,9%.

Найбільш привабливі галузі для європейського капіталу в Миколаївській області – це машинобудування (47,6% загальних обсягів інвестицій), гуртова торгівля (9%), транспортні

послуги (10%). В Одеській області: для Нідерландів – переробка нафтопродуктів (52% загального обсягу інвестицій з країни), харчова промисловість (23%), транспорт і зв'язок (12%); Кіпру -продукція харчової промисловості; Німеччини – транспорт і зв'язок. Найбільші обсяги інвестицій з Одеської області також здійснені в економіку країн ЄС, зокрема в Іспанію (водний транспорт) та Латвію (банківська діяльність).

Отже, порівняльний аналіз умов конкурентоспроможності регіонів України в контексті глобалізації світової економіки дає підстави констатувати такі тенденції:

1. Російська Федерація та країни СНД залишаються основним ринком збуту продукції підприємств східного та південного регіонів України, під впливом співробітництва з ЄС між ними відбувається суттєва диференціація.

2. Маючи сировинну структуру економіки з домінуючим сегментом важкої промисловості, підприємства східного регіону України і надалі продовжують орієнтуватись на Росію та країни СНД, на які припадає лєвова частка їх експортно-імпортних операцій. Подібна тенденція простежується й у сфері торгівлі послугами східного регіону України

3. Для південного регіону (на прикладі Миколаївської та Одеської областей) характерна тенденція до збільшення частки країн ЄС у загальному імпорті продукції, яка вже перевищила частку країн СНД.

4. Як експорт, так і імпорт цих двох південних областей стає дедалі більше диверсифікованим, не в останню чергу і завдяки поглибленню економічного співробітництва з ЄС.

5. У сфері послуг Миколаївська та Одеська області переорієнтовуються на країни ЄС та інші держави світу. Тут Європейський Союз уже став їхнім головним партнером.

6. Основним інвестором економіки як східного, так і південного регіонів України стає Європейський Союз. Якщо в Донецькій області європейські інвестиції переважно надходять у металургійну промисловість, то в Миколаївській та Одеській областях – у машинобудування, харчову та легку промисловість, транспорт і зв'язок.

7. Інвестиції, які вкладають ці області в іноземну економіку, теж мають різну географію. Інвестиції з Донецької області надходять здебільшого до Росії і країн СНД, з південних областей - до Європейського Союзу.

8. Серед членів ЄС виокремилась група країн-лідерів, які найінтенсивніше розвивають економічне співробітництво з південним та східним регіонами України. До них належать: Німеччина, Велика Британія, Кіпр, Нідерланди, Італія, Польща, Литва.

Висновки. Таким чином, здійснений аналіз виявляє цікаві тенденції, характерні для регіонального співробітництва, а також підтверджує, що подальше просування України на шляху інтеграції в світову економіку неможливе без підвищення ролі регіонів.

MATSYBORSKA G.K., PUGACHEVSKA O.V. ANALYSIS OF COMPETITIVENESS OF REGIONS OF UKRAINE IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF WORLD ECONOMY.

In the article the regional aspects of euro integration course of Ukraine are considered in the context of globalization of world economy. The tendencies are showed and recommendations are given for reinterpretation in Ukraine relations and EU that gives abilities of formulation of new model of euro integration strategy of Ukraine.

Keywords: competitiveness, globalization, strategy of Ukraine, export, import, service.

МАЦИБОРСКАЯ Г.К., ПУГАЧЕВСКАЯ О.В. АНАЛИЗ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.

В статье рассмотрены региональные аспекты евроинтеграционного курса Украины в контексте глобализации мировой экономики. Обнаружены тенденции и предоставлены рекомендации для переосмысления ситуации в отношениях Украины и ЕС, которые дают возможность формулировки новой модели евроинтеграционной стратегии Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, глобализация, стратегия Украины, экспорт, импорт, услуга.